

УДК 159.923.2

DOI <http://dx.doi.org/10.15421/102001>

РОЛЬ ЕКСПЛІЦИТНИХ ТА ІМПЛІЦИТНИХ КОМПОНЕНТІВ САМОСВІДОМОСТІ У ВИЯВЛЕННІ АДАПТАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

THE ROLE OF EXPLICIT AND IMPLICIT COMPONENTS OF SELF-CONSCIOUSNESS IN IDENTIFYING THE ADAPTATION POTENTIAL OF YOUTH PERSONALITY

Аршава І.Ф.,

д.психол.н., проф., завідувач кафедри загальної психології та

патопсихології, ДНУ ім. Олеся

Гончара

iarshava55@gmail.com

Салюк М.А.,

к.психол.н., доц. кафедри загальної психології та патопсихології,

ДНУ ім. Олеся Гончара

nestenovo@ukr.net

У статті проаналізовано поняття імпліцитних теорій особистості та інтелекту як важливих компонентів адаптаційного потенціалу особистості в юнацькому віці. Викладено результати емпіричного дослідження характеру взаємозв'язків особливостей імпліцитних уявлень юнаків про інтелект та особистість із показниками їх соціально-психологічної адаптивності та самооцінки. Для прогнозування рівня загального показника соціально-психологічної адаптивності особистості на основі імпліцитних уявлень індивіда про особистість та інтелект побудовано кореляційно-регресійну модель.

Ключові слова: імпліцитні теорії інтелекту, імпліцитні теорії особистості, самооцінка, адаптаційний потенціал особистості.

Background. The problem of implicit theory and personal adaptive potential has been researched in the works by C. Dweck, K. Fomenko, D. Leontiev, A. Maklakov, O. Sannikova & O. Kuznetsova et al.

The **objective** of this paper is to investigate the role of implicit ideas (theories) about intelligence and personality in ensuring the adaptive potential of the individual, to establish opportunities to predict the overall rate of adaptability of the individual depending on the implicit theories.

Method. Applied psychodiagnostic techniques were used: "Structural Composition of Personal Adaptability" by O. Sannikova, O. Kuznetsova (2017); C. Dweck's implicit theories of intelligence and personality questionnaire (adapted by T. V. Kornilova), the questionnaire "Self-assessment of personality" by O. Motkov (adapted by B. Sosnovskyy). The sample included 72 testees (40 females and 32 males), aged from 17 to 22. The results of the empirical research were processed with the help of the r-linear Pearson correlation coefficient and multiple regression analysis.

Results. The results of the empirical research finds out the nature of the relationship between the implicit ideas (theories) of intelligence and personality of the subjects and their adaptive potential. The results confirm the hypothesis that acceptance of the theories of "enriched" intelligence and personality by youth is accompanied by more pronounced indicators of socio-psychological adaptation.

Conclusion. In the practical application of the results correction of individual's expectations systems regarding to the positive results of their activity and training internal cognitive characteristics will be efficient, which can cause higher level of individual's self-efficacy and psychological well-being. This all can increase adaptive capacity in difficult life circumstances and improve significantly the process of counseling.

Keywords: implicit theory of personality, implicit theory of intelligence, self-conception, psychological adaptive potential.

Постановка проблеми. Здатність до самосвідомості і самопізнання – виняткове надбання людини, яка усвідомлює себе як суб'єкта життєдіяльності. Підсумковим продуктом процесу самопізнання є динамічна система уявлень людини про себе, поєднана з їх оцінкою і названа терміном «Я-концепція». Вона формується в процесі соціальної взаємодії як відносно стійке утворення і водночас підвладне внутрішнім коливанням під дією

різних факторів. Я-концепція впливає на всі сторони життя людини: на емоційне самопочуття, стійкість до стресів і ставлення до оточення, на особливості і характер поведінки, на задоволеність роботою, навчанням, сімейними стосунками.

Більшість сучасних дослідників виокремлюють три основні компоненти самосвідомості: самопізнання (пізнавальний компонент); самоставлення (емоційно-ціннісний компонент); саморегуляція (дієво-вольовий компонент) (Кон, 1984; Nosenko, Arshava, 2010).

Проте рівнева будова самосвідомості дає змогу припустити наявність двох підґрунть для оцінки власної особистості: експліцитні уявлення і знання, та – на більш глибинному рівні – імпліцитні знання, що базуються на індивідуальних життєвих уявленнях кожної людини. Отже, крім «явної» оцінки себе, існують також «неявні» (імпліцитні) уявлення суб'єкта життєдіяльності про себе й інших, які у психології отримали назву «імпліцитних теорій».

Зазвичай експліцитні процеси пов'язують зі свідомістю, усвідомленням, контролем та довільністю. Вони доступні для вербалізації та самооцінки. Імпліцитні ж процеси належать до сфери підсвідомого, до проявів, що перебувають нижче від порога усвідомлення; вони мають автоматичний характер та здебільшого не контролюються. Ці уявлення не доступні чіткій вербалізації і людина не усвідомлює їх існування (Fomenko, 2016).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття імпліцитних теорій було запропоноване у психології американськими дослідниками Дж. Брунером і Р. Тагіурі (Bruner, Tagiuri, 1954). Спочатку об'єктом досліджень науковців було обрано імпліцитні теорії особистості як сукупність звичайних знань про психологію людини. Базою для їх вивчення стала теорія особистісних конструктів Дж. Келлі (Kelly, 1991).

За своєю сутністю імпліцитні теорії виконують регулятивну та прогностичну функції, покладені в основу стереотипізації, каузальної атрибуції та інших феноменів міжособистісного сприймання. Отже, імпліцитні уявлення розглядаються як важливе підґрунтя картини світу людини та значно впливають на її самосвідомість.

Деякі психологи акцентують на ролі імпліцитних теорій людей у саморегуляції їх діяльності. Так, на думку відомої американської дослідниці К. Двек (Dweck, 2008), імпліцитні теорії інтелекту відіграють вирішальну роль у формуванні цільової спрямованості особистості на оволодіння майстерністю, яка, на противагу цільовій установці на демонстрацію досягнень, зумовлює успішність навчальної діяльності.

Дослідниця умовно поділяє людей на два типи залежно від їх уявлень стосовно інтелекту: для одних інтелект є відносно стійкою характеристикою (стабільна імпліцитна теорія чи теорія заданості (entity theories)), для інших – це властивість, що «нарощується» у процесі навчання (incremental theories) (Dweck, 1999).

Прихильники стабільної імпліцитної теорії схильні відчувати тривогу щодо того, наскільки великий їх інтелектуальний «багаж»; будь-який виклик

життя містить загрозу для їхньої самооцінки, змушує уникати труднощів та ставити прості цілі. Особи ж, що дотримуються теорії нарощування, сприймають складні завдання як можливість розвитку, прагнуть вдосконалити власну компетентність (Dweck, 2008).

К. Двек доводить, що імпліцитні теорії впливають на поведінку, успіхи та невдачі людини, її самооцінку та оцінку інших людей. Особи з гнучкою атрибутивністю (варіабельною, контекстуальною інтерпретацією подій) здатні до більш ефективної, успішної саморегуляції порівняно з тими, хто пояснює події жорстко, через однозначні каузальні відповідності (Dweck, 1999).

Процес саморегуляції життєдіяльності тісно пов'язаний із поняттям соціально-психологічної адаптації та адаптаційного потенціалу особистості. Отже, експліцитні та імпліцитні компоненти самосвідомості можуть відігравати важливу роль у зумовленні здатності людини адаптуватися в різних умовах життєдіяльності.

Згідно з концепцією адаптаційного потенціалу особистості, яку запропонував визнаний в цій галузі досліджень фахівець А. Г. Маклаков, у структурі цього феномену можна виокремити такі характеристики: нервово-психічна стійкість, рівень розвитку якої забезпечує толерантність до стресу; самооцінка особистості, що є ядром саморегуляції і визначає ступінь адекватності сприйняття умов діяльності та своїх можливостей; відчуття соціальної підтримки, що зумовлює почуття власної значущості для оточення; рівень конфліктності особистості; досвід соціального спілкування (Maklakov, 2001).

Подальші дослідження розширили уявлення про феномен адаптаційного потенціалу і зумовили виникнення споріднених понять. Так, Д. О. Леонтьєв (Leontiev, 2016) визначає «особистісний потенціал» як базову індивідуальну характеристику, як стрижень особистості, який є інтегральною характеристикою рівня особистісної зрілості, відображає ступінь подолання особистістю заданих обставин і в результаті подолання особистістю самої себе, а також міру докладених нею зусиль у роботі над собою та над обставинами свого життя.

Сучасний російський дослідник В. О. Кулганов разом зі співавторами (Kulhanov, 2005) виокремлюють такі складові адаптаційного потенціалу особистості: рівень розвитку цілеспрямованої активності та мотивації; характер і зміст актуальних психологічних проблем; адекватність самооцінки і критичність до своїх вчинків; ставлення до людей або рівень соціальної інтеграції; ставлення до протилежної статі; розвиток загального та соціального інтелекту.

С. Т. Посохова припускає, що до адаптаційного потенціалу належить латентність адаптаційних здібностей, своєчасність і вектор реалізації яких залежать від активності особистості. На думку дослідниці, особистісний адаптаційний потенціал включає біопластичний, біографічний, психічний та особистісно-регуляторний компоненти (Posokhova, 2001).

Згідно з дослідженням О. М. Кокуна (Kokun, 2004), поняття особистісного адаптаційного потенціалу характеризує рівень розвитку взаємопов'язаних психологічних характеристик, що найбільш значущі для регуляції психічної діяльності та процесу адаптації, і зумовлює величину діапазону факторів зовнішнього середовища, до яких організм може пристосуватись.

Українські дослідниці О. П. Саннікова та О. В. Кузнєцова описали комплекс формально-динамічних і якісних характеристик адаптивності особистості (Sannikova, Kuznietsova, 2017). Розглянемо ці компоненти більш детально.

Когнітивний компонент адаптивності представлений такими параметрами: широта – вузькість охоплення сигналів соціуму в актуальній адаптаційній ситуації, що відображає ступінь широти поля сприйняття, охоплення сигналів, які впливають на людину в новій або неочікуваній соціальній ситуації; легкість – важкість їх розпізнавання та ієрархізації, що відображає ступінь вираження здатності особистості розрізняти та виокремлювати серед різноманітних стимулів, що на неї впливають у конкретній адаптаційній ситуації, головні, смислотвірні, найбільш об'єктивно значущі, що приводить до адекватної оцінки ситуації, її розуміння; точність – неточність орієнтації в соціальних очікуваннях, що відображає ступінь здатності особистості до розуміння та правильної оцінки вимог та очікувань соціального оточення з приводу взаємодії, здатності прогнозувати зміни у станах та поведінці оточення, передбачати результат взаємодії з ним.

Емоційно-мотиваційний компонент включає параметри: стійкість – нестійкість емоційного переживання, що характеризує схильність особистості довго утримувати емоційне переживання, що виникає як реакція на нову або неочікувану ситуацію, без суттєвих змін у характеристиках домінантних емоцій; готовність – відсутність готовності змінюватися, що відображає ступінь відкритості особистості новому досвіду, схильності до його прийняття, здатності змінюватися відповідно до змісту цього досвіду, а також рівень актуалізації потреби особистості у змінах та адаптації.

Поведінковий компонент включає характеристики, що пов'язані, насамперед, із якостями вольової сфери особистості, які представлені в таких параметрах: готовність – відсутність готовності до здійснення конструктивних дій, які спрямовані на переборювання невдач, що свідчить про ступінь схильності особистості активно впливати на розвиток подій; готовність – відсутність готовності до здійснення дій, які спрямовані на досягнення мети, що відображає ступінь схильності особистості активно реалізовувати власні наміри, значущі цілі з урахуванням змін, що відбуваються в середовищі, а також в умовах невизначеності розвитку подій, рівень здатності до ефективної, продуктивної поведінки в адаптаційній ситуації.

Посилаючись на працю О. М. Богомоллова (Bogomolov, 2008), можемо виокремити основні риси, за якими трактують поняття «особистісний

адаптаційний потенціал» сучасні дослідники: останній розглядається як інтегральна змінна, що характеризує сукупність індивідуально-психологічних ознак, які зумовлюють ефективність психічної адаптації; має властивості складної системи, тому системний аналіз є основним підходом до його дослідження; включає не тільки експліцитні прояви адаптаційних здібностей, а й латентні властивості, які можуть проявитися при зміні змісту, сили та напряму впливу адаптогенних факторів; пов'язаний із віковими і психологічними особливостями, при цьому власна активність особистості виступає в якості умови, що регулює міру реалізації потенційних можливостей.

Метою дослідження є емпірична перевірка ролі імпліцитних уявлень (теорій) про інтелект і особистість у забезпеченні адаптаційного потенціалу особистості, встановлення можливостей прогнозування загального показника адаптивності особистості залежно від сформованих у неї імпліцитних теорій.

Основні результати дослідження. На основі теоретичного аналізу проблеми адаптаційного потенціалу особистості була сформульована концептуальна гіпотеза дослідження: імпліцитні уявлення про інтелект та особистість є важливими факторами успішності соціально-психологічної адаптації в юнацькому віці. Для перевірки цього припущення було проведено емпіричне дослідження.

У дослідженні взяли участь 72 особи юнацького віку (40 – жіночої та 32 – чоловічої статі) віком від 17 до 22 років; середній вік досліджуваних – 19,5 років.

Застосовані такі психодіагностичні методики: тест-опитувальник діагностики формально-динамічних і якісних ознак адаптивності (О. П. Саннікова, О. В. Кузнецова) (Sannikova, Kuznietsova, 2017); опитувальник імпліцитних теорій і цілей навчання К. Двек (у модифікації Т. В. Корнілової та С. Д. Смірнова); опитувальник «Самооцінка особистості» (О. І. Мотков, у модифікації Б. О. Сосновського).

Методи математико-статистичної обробки даних: кореляційний аналіз (коефіцієнт кореляції r -Пірсона), множинний лінійний регресійний аналіз для прогнозування показників соціально-психологічної адаптивності на основі самооцінки, імпліцитних теорій інтелекту та особистості.

Результати розрахунків коефіцієнтів кореляції між показниками самооцінки, імпліцитних уявлень респондентів та загальним показником адаптивності особистості представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Кореляційні зв'язки між показниками самооцінки, імпліцитних теорій та адаптивності особистості

Показники адаптивності особистості	Самооцінка	Імпліцитна теорія «нароцуженого» інтелекту	Імпліцитна теорія «збагачуваної» особистості
ШОСС	0,285*	0,059	0,098
ЛРСС	0,211	0,281*	0,315**
ТОСО	0,232	0,223	0,309**
СЕП	0,170	0,121	0,289*

ГЗ	0,093	0,124	0,104
ГПН	0,150	0,250*	0,241*
ГДМ	0,156	0,064	0,287*
ЗПЗ	0,086	0,137	0,189
ЗПА	0,283*	0,251*	0,368**

Примітка: ШОСС – широта охоплення соціальних сигналів; ЛРСС – легкість розуміння соціальних сигналів, ТОСО – точність орієнтації в соціальних очікуваннях, СЕП – стійкість емоційних переживань,

ГЗ – готовність змінюватися, ГПН – готовність до здійснення конструктивних дій, спрямованих на подолання невдач, ГДМ – готовність до здійснення дій, спрямованих на досягнення мети, ЗПЗ – загальний показник задоволеності, ЗПА – загальний показник адаптивності

* – статистично значущі зв'язки на рівні $p \leq 0,05$

** – статистично значущі зв'язки на рівні $p \leq 0,01$

Результати кореляційного аналізу дають змогу стверджувати правильність припущення стосовно тісних взаємозв'язків показників соціально-психологічної адаптивності особистості з її імпліцитними уявленнями про інтелект та особистість. При цьому схильність до теорії «збагачуваної» особистості виявилась більш тісно пов'язаною зі шкалами адаптивності (більшість на рівні значущості $p < 0,01$), ніж схильність до уявлень про інтелект як такий, що «нарощується» ($p < 0,05$).

Покажемо, що обидві шкали імпліцитних уявлень позитивно корелюють із показниками легкості розуміння соціальних сигналів та готовністю особистості до здійснення конструктивних дій, спрямованих на подолання невдач.

Показники ж самооцінки, які ми розглядаємо в якості експліцитного прояву самосвідомості особистості, статистично значуще корелюють лише зі шкалою «широта охоплення соціальних сигналів» та загальним показником адаптивності. Цей результат може бути пояснений неоднозначністю та нелінійністю взаємозв'язків самооцінки особистості з її соціально-психологічною адаптацією, адже як завищений, так і занижений рівні самооцінки можуть негативно позначатися на адаптивності. Неадекватність характеристик особистості, пов'язаних з образом «Я» (самосприйняття, самоставлення, самооцінка), поєднуючись із низкою специфічних переживань (самозвинувачення, аутоагресія, недовірливість), формують передумови для розвитку дезадаптивних станів (Salyuk, Tarasiuk, 2018).

Отже, проаналізувавши результати дослідження, можемо стверджувати, що інкрементальні уявлення про особистість тісно пов'язані з когнітивним (легкість розуміння соціальних сигналів, точність орієнтації в соціальних очікуваннях), емоційно-мотиваційним (стійкість емоційних переживань) та поведінковим (готовність до здійснення конструктивних дій, спрямованих на подолання невдач, готовність до здійснення дій, спрямованих на досягнення мети) компонентами адаптивності. Респонденти, що оцінюють особистість (і власну, й інших людей) як здатну до постійного розвитку та самовдосконалення, демонструють також значно вищий інтегральний показник соціально-психологічної адаптивності ($p < 0,01$).

Уявлення опитаних юнаків про інтелект як такий, що здатен розвиватися, «нарощуватися», сприяє більш вираженому прояву

когнітивного компоненту адаптивності (легкість розпізнання сигналів соціуму) та підвищує готовність до здійснення конструктивних дій, спрямованих на подолання невдач, що відображає ступінь схильності особистості активно впливати на розвиток подій з метою досягнення успіху, здатності переборювати труднощі та перепони, що виникають в адаптаційній ситуації в напрямі гармонізації взаємин із середовищем.

Результати проведеного аналізу дають змогу вважати за доцільне застосування процедури множинного лінійного регресійного аналізу для прогнозування загального показника соціально-психологічної адаптивності особистості на основі показників самооцінки і прийняття інкрементальних імпліцитних теорій інтелекту та особистості.

Отже, при проведенні множинного регресійного аналізу незалежними змінними (предикторами) було обрано показники самооцінки, імпліцитної теорії «нарощуваного» інтелекту, імпліцитної теорії «збагачуваної» особистості. Залежною змінною виступав загальний показник соціально-психологічної адаптивності за методикою О. П. Саннікової, О. В. Кузнецової.

За результатами статистичної обробки було побудовано двофакторну кореляційно-регресійну модель адаптивності особистості:

$$ЗПА = 16,33 + 0,33 * \text{Прийняття теорії «збагачуваної» особистості} + 0,23 * \text{Самооцінка}$$

Результати регресійної статистики наведено в таблиці 2, а загальна характеристика побудованої кореляційно-регресійної моделі представлена в таблиці 3.

Таблиця 2

Регресійна статистика для двофакторної моделі прогнозування показників адаптивності особистості

Показники	Розраховане значення
R	0,430
R-квадрат	0,185
нормований R-квадрат	0,162
стандартна похибка	4,250

Таблиця 3

Характеристика кореляційно-регресійних зв'язків

Показники	Коефіцієнт регресії	t-критерій Стьюдента	P-значення
прийняття теорії «збагачуваної» особистості	0,329	2,983	0,004
самооцінка	0,227	2,057	0,044

Величина коефіцієнта регресії для побудованої моделі дорівнює – 0,430, обидва фактори корелюють позитивно (прийняття теорії «збагачуваної» особистості, самооцінка). Значення R-квадрата (коефіцієнта детермінації) дорівнює 0,185, частка дисперсії результату Y (загальний показник адаптивності), пояснена регресією, складає 18,5%.

За результатами регресійного аналізу виникає можливість прогнозування рівня соціально-психологічної адаптивності особистості на основі показників прийняття теорії «збагачуваної» особистості та самооцінки.

Особливості структури самосвідомості можуть визначати специфіку адаптаційного потенціалу особистості в юнацькому віці та бути предикторами розвитку соціальної дезадаптації.

Висновки. Отже, імпліцитні уявлення можна розглядати як важливе підґрунтя картини світу людини, адже вони значно впливають на її самосвідомість, саморегуляцію життєдіяльності та особливості соціально-психологічної адаптації. Саме тому дослідження імпліцитних компонентів самосвідомості є актуальною темою, розробку якої значно гальмує дефіцит методів операціоналізації цього конструкту. Психічні процеси, стани, властивості, особистість та Я-концепція зазвичай вимірюються за допомогою самозвітів, які мають інтроспективний та експліцитний характер. Отже, постає важливе та ще до кінця не вирішене завдання щодо розробки методик вимірювання імпліцитних уявлень людини.

Важливо також зазначити, що психологічна робота, спрямована на зміну експліцитних та імпліцитних компонентів самосвідомості особистості, може стати ефективним ресурсом для підвищення рівня адаптаційного потенціалу особистості в юнацькому віці. Сприяння розвитку самосвідомості, суб'єктної активності, формування інкрементальних імпліцитних уявлень про власну особистість може знизити ризик дезадаптивних проявів у життєдіяльності людини та значно підвищити її суб'єктивне благополуччя.

Бібліографічні посилання

- Arshava, I. & Salyuk, M. (2019), "Implicit theory of intelligence and personality as predictors of psychological wellbeing and optimism", *Journal of psychology research*, Vol. 25 (8), p. 10–20.
- Bogomolov, A. M. (2008), "Individual Adaptive Potential in the Context of System Analysis" ["Lychnostnyi adaptatsyonnyi potentsyal v kontekste systemnoho analyza"], *Psychological Science and Education*, Vol. 13 (1), p. 67–73.
- Bruner, J. S. & Tagiuri, R. (1954), The perception of people. *Handbook of social psychology*. Cambridge: Addison-Wesley, Vol. 2, p. 634–654.
- Dweck, C. S. (1999), *Self-theories: Their role in motivation, personality, and development*, Philadelphia: Psychology Press, Taylor & Francis Group.
- Dweck, C. S. (2008), "Can Personality Be Changed? The Role of Beliefs in Personality and Change", *Current directions In Psychological Science*, Vol. 17, № 62, p. 391–394.
- Fomenko, K. I. (2016), "Implicit theories of intelligence and personality in connection with hubristic students' motivation" ["Implitsytni teoriyi intelektu y osobystosti u zv'yazku z gubrystychnoyu motyvatsiyeyu v studentiv"]. *Visnyk KhDU. Seriya: "Psykhologichni nauky"*. № 5, p. 71–76.
- Kelly, G. A. (1991), *The psychology of personal constructs: Vol. 1. A theory of personality*. London: Routledge.

- Kokun, O. M. (2004), *Optymizacija adaptacijnyh mozhlyvostej ljudyny: psyhofiziologichnyj aspekt zabezpechennja dijal'nosti*. Kyiv: Milenium.
- Kon, Y. S. (1984), *V poyskakh sebya: Lychnost' y ee samosoznanye*. Moskva.
- Kulhanov, V. A. (2005), "Studies of the adaptive potential of personality in adolescents and youth" ["Yssledovanyya adaptatsyonnoho potentsyala lychnosty u podrostkiv y molodezhy"], *Anan'evskye chtenyya*. SPb.: SPbHU, p. 578–580.
- Leontiev, D. A. (2016), "Samoregulyatsiya, resursy i lichnostnyi potentsial" ["Self-regulation, resources and personality potential"]. *Sibirskii psikhologicheskii zhurnal [Siberian Psychological Journal]*, Vol. 4 (62), p. 18–37.
- Maklakov, A. G. (2001), "Personal adaptive potential: its application and forecasting in extreme situations" ["Lichnostnyi adaptatsionnyi potentsial: ego mobilizatsiya i prognozirovanie v ekstremal'nykh usloviyakh"]. *Psikhologicheskii zhurnal*, Vol. 22, № 1, p. 16–24.
- Nosenko, E. L. & Arshava, I. F. (2010), *Contemporary trends in foreign psychology: psychology of personality*. [Suchasni napriamy zarubizhnoi psykholohii: psykholohiia osobystosti]. Dnipropetrovsk.
- Posokhova, S. T. (2001), "Personal regulation of adaptation in changing social environment" ["Lichnostnaya regulyatsiya adaptatsii v izmenyayushcheysya sotsialnoy srede"]. *Psikhologicheskie problem samorealizatsii lichnosti [Psychological problems of personal self-fulfillment]*. St. Petersburg, St. Petersburg State University Press, p. 111–121.
- Salyuk, M. A. & Tarasiuk, K. O. (2018), "The role of implicit ideas of youth about personality in the prediction of their predisposition to depression". *Young Scientist*, № 11 (63), p. 635–639.
- Sannikova, O. P. & Kuznietsova, O. V. (2017), "Complex diagnosis of personality adaptability". *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, Vol. 53, Issue: 114, p. 84–89.